

Informácie o nebezpečných látkach

So súhlasom Dánskeho úradu pre pracovné prostredie, Dánsko.

Úvod

Agentúra vydáva série informačných listov s informáciami o bezpečnosti a ochrane zdravia pri práci v súvislosti s nebezpečnými látkami na Európsky týždeň o bezpečnosti a ochrane zdravia pri práci 2003. Účinné oboznamovanie o rizikách zdravia u jednotlivých zamestnancov a tiež o ich manažmente na pracovisku je spoločnou úlohou pre zamestnávateľov, zamestnancov a ich zástupcov. Tento informačný list poukazuje na názory a nápady, ktoré treba brať do úvahy za účelom úspešného informovania.

Legislatíva

Smernice EÚ o klasifikácii a označovaní⁽¹⁾ stanovujú rámec pre povinnosti výrobcov chemických látok. Určujú dôležité informácie⁽²⁾, ktoré majú byť poskytnuté štandardným spôsobom na bezpečnostných štítkoch, symboloch rizík a bezpečnostných kartách, ktoré sú k dispozícii pre užívateľov.

Smernica súvisiaca s chemickými látkami⁽³⁾ špecifikuje, že zamestnávateľia obdržia dodatočné informácie, ktoré sú pri hodnotení rizika potrebné, od dodávateľa alebo z iných ľahko dostupných zdrojov. Zamestnávateľia tiež musia zaručiť, že zamestnanci a/alebo ich zástupcovia sú informovaní a vyškolení v súvislosti s:

- nebezpečnými vlastnosťami chemických látok, s ktorými prichádzajú do styku;
- úrovňou, typom a dĺžkou trvania expozície a pracovnými okolnosťami, pri ktorých sa takéto látky objavujú na pracovisku;
- vhodnými predbežnými opatreniami, aby si sami zaručili bezpečnosť a tiež aj bezpečnosť iných pracovníkov na pracoviskách;
- účinkom postupov rizikového manažmentu, ktoré sa budú realizovať;
- dôležitými limitnými hodnotami pri expozícii v zamestnaní alebo s biologickými limitnými hodnotami;

- závermi, ktoré sú načrtnuté ako výsledok akéhokoľvek zdravotného sledovania a už uskutočneného vyhodnotenia expozície (ak je to k dispozícii).

Dodatočne zamestnávateľ musí tiež zaistiť to, aby si pracovníci boli vedomí zmien pri takýchto okolnostiach.

U zamestnancov, u ktorých je pravdepodobné, že budú vystavení karcinogénom a mutagénom⁽⁴⁾ alebo iným biologickým látkam⁽⁵⁾, musí zamestnávateľ viesť záznam vrátane informácií o expozícii (vystavení) a o zdravotnom dohľade. Jednotlivým zamestnancom musí byť umožnený prístup k ich osobným údajom.

Tieto smernice sa musia preniesť do národnej legislatívy. Členské štáty majú právo na to, aby si zaviedli dodatočné alebo ešte prísnejšie ustanovenia na ochranu pracovníkov, pretože korešpondujúce smernice stanovujú len minimálne požiadavky.

Budúci systém EÚ ohľadne registrácie, hodnotenia a autorizácie chemikálií REACH má za cieľ zlepšiť dostupnosť dôležitých informácií o vlastnostiach chemikálií, informácií o ich účinkoch na životné prostredie a zdravie ľudí, o ich zamýšľaných použitíach a o opatreniach na zníženie rizika.

Preto sa dôrazne odporúča, aby ste sprehľadnili špecifickú národnú legislatívu, ktorú možno aplikovať v súvislosti s používaním nebezpečných látok na pracovisku.

Označovanie chemikálií

Ak sú chemické látky alebo výrobky klasifikované ako nebezpečné, výrobca alebo dovozca sú povinní dať na obal nálepku s označením nebezpečie a tieto minimálne informácie:

- meno a obchodné meno danej látky alebo výrobku + meno a adresa osoby zodpovednej za umiestnenie danej látky (výrobku) na trh;
- názov (názvy) nebezpečných obsahov, kvôli ktorým je látka (výrobok) klasifikovaný ako nebezpečný;
- registračné čísla látok EC, napríklad číslo EINECS⁽⁶⁾ alebo číslo ELINCS⁽⁷⁾;
- štandardné údaje o nebezpečí, symboly nebezpečia⁽⁸⁾, údaje o rizikách (R-vety)⁽⁹⁾ a bezpečnostné smernice (S-vety)⁽¹⁰⁾. V súvislosti s prípravkami obsahujúcimi niektoré nebezpečné látky sa vyžadujú niektoré označenia a R-vety.

Označenia rizika, rizikové (R) vety sú označenia o rizikách danej látky a o bezpečnostných opatreniach v súvislosti s danou látkou. Aj R aj S vety sú stanovené smernicami Európskeho spoločenstva⁽¹¹⁾. Používajú sa pri označovaní obalov a pri bezpečnostných kartách na upozornenie a ako návod pri používaní nebezpečných tovarov a prípravkov. Rizikové vety sú štandardné prezentácie potenciálnych škôd daného výrobku na zdraví a bezpečnosti pri normálnom používaní a zaobchádzaní, napríklad R21 "Škodlivý pri kontakte s pokožkou". Bezpečnostné označenia a ich kombinácie predstavujú preventívne opatrenia, ktoré treba vykonať, napríklad S15 "Uskladňujte mimo tepla".

Z dôvodu, že sa používajú na pracovisku, musia byť v bezpečnostných kartách uvedené rozsiahle a dodatočné informácie o zdravotných účinkoch, zloženiach daného výrobku, vhodných ochranných opatreniach a osobných ochranných pracovných prostriedkoch.

(1) napríklad Smernica Rady 67/548/EEC z 27.6.1967 a jej následné doplnenia, ktorá uvádza požiadavky na testovanie, klasifikáciu, balenie a označovanie nebezpečných látok. Smernica 1999/45/EC ohľadne klasifikácie, balenia a označovania nebezpečných prípravkov.

(2) Smernica Komisie 91/155/EEC z 5.3.1991 a jej zmeny, definujúca a ustanovujúca podrobné ustanovenia pre daný systém ohľadne špecifických informácií o nebezpečných prípravkoch (bezpečnostné karty).

(3) Smernica Rady 98/24/EC zo 7.4.1998 o bezpečnosti a ochrane zdravia pri práci zamestnancov pred rizikami v súvislosti s chemickými látkami.

(4) Smernica Rady 90/394/EEC z 28.6.1990 o ochrane pracovníkov pred rizikami v súvislosti s účinkami karcinogénov a jej doplnenia.

(5) Smernica 2000/54/EC Európskeho parlamentu a Rady z 18.9.2000 o ochrane pracovníkov pred rizikami v súvislosti s účinkami biologických látok v práci.

(6) Európsky zoznam existujúcich komerčných látok (EINECS), zoznam obsahujúci 100 195 látok, pozri <http://ecb.jrc.it/new-chemicals/>.

(7) Európsky zoznam nových chemických látok, pozri <http://ecb.jrc.it/new-chemicals/>.

(8) <http://www.ilo.org/public/english/protection/safework/cis/products/icsc/dtasht/symbols/index.htm>

(9) <http://www.ilo.org/public/english/protection/safework/cis/products/icsc/dtasht/riskphrs/index.htm>

(10) <http://www.ilo.org/public/english/protection/safework/cis/products/icsc/dtasht/sftyphrs/riskphrs/index.htm>

(11) Smernica Komisie 2001/59/EC zo 6.8.2001 upravujúca na technický vývoj po 28.krát; Smernica Rady 67/548/EEC.

http://europa.eu.int/smartapi/cgi/sqa_doc?smartapi!celexapi!prod!CELEXnumdoc&lg=en&numdoc=32001L0059&model=guichett

Od chemických výrobcov a dodávateľov sa požaduje aby poskytovali profesionálnym užívateľom bezpečnostné karty ⁽¹²⁾, ktoré obsahujú informácie o vlastnostiach danej látky, o nebezpečenstve pre zdravie a životné prostredie, rizikách založených na fyzikálno-chemických vlastnostiach, uskladnení, zaobchádzaní, preprave a likvidácii, ďalej poskytujú rady ohľadne ochrany pracovníkov, rady pri prípadnom požiari, opatrenia ktoré treba urobiť po prípadnom úniku chemikálie, a ak je to nevyhnutné, tak aj rady o prvej pomoci. Hlavným účelom bezpečnostných kariet je umožniť zamestnávateľom, aby sa rozhodli či sa na danom pracovisku nachádzajú nejaké rizikové chemikálie a hodnotiť, či existuje nejaké riziko pre zdravie a bezpečnosť pracovníkov a/alebo riziko voči životnému prostrediu súvisiace s používaním danej látky. Zamestnanci alebo ich zástupcovia musia mať umožnený prístup ku bezpečnostným kartám.

Pri identifikácii rizík, ktorým sa pracovníci vystavujú, a pri požadovaných kontrolných opatreniach, slúžia informácie uvedené v bezpečnostných kartách ako štartovací bod. Avšak treba si uvedomiť že výrobca nemôže predpokladať všetky potenciálne podmienky pri používaní. Preto musia byť ochranné opatrenia, ktoré sú odporúčané v bezpečnostných kartách, aplikované na konkrétne podmienky na špecifických pracoviskách.

Iné informačné zdroje

Pri niektorých výrobkoch, ako napríklad liečivá (napríklad cytostatické lieky) alebo kozmetika (napríklad výrobky používané v kaderníctve) nemusia dodávateľa poskytovať bezpečnostné karty.

Dokonca aj keď sú bezpečnostné karty k dispozícii, v určitých prípadoch je potrebných viac informácií. Na to, aby sa nevyhnutné informácie kvôli hodnoteniu rizík získali a aby sa uskutočnila preventívna činnosť je potrebné:

- používať iné zdroje (technická dokumentácia, návod na použitie, technické a vedecké referenčné dokumenty a žurnály);
- pýtať sa výrobcov a dodávateľov;
- konzultovať s preventívnymi službami;
- hľadať rady u profesionálnych organizácií (obchodné asociácie, obchodná komora, odborové zväzy, sociálna bezpečnosť a iné);
- kontaktovať úrady.

Biologické látky sú klasifikované na základe ich rizikového pôsobenia na zdravie. Odporúča sa konzultovať národnú legislatívu ohľadne otázok súvisiacich so zaobchádzaním s biologickými látkami na pracovisku, čo by zahŕňalo klasifikačné tabuľky rizikových biologických látok (mikroorganizmy a parazity) súvisiace s úrovňou rizika, ďalej základné informácie na hodnotenie rizika a preventívne opatrenia, ktoré treba vykonať keď sa tieto látky používajú.

Príklady užitočných informačných systémov

Interaktívna internetovská stránka "COSHH essentials" ⁽¹³⁾ vytvorená, Orgánom bezpečnosti a zdravia Veľkej Británie bola vytvorená aby poskytovala jednoduché poradenstvo (systémom krok po kroku) pre malé firmy pri hodnotení a kontrole nebezpečných látok, ktoré tieto firmy používajú na pracovisku.

Databáza látok Gestis ⁽¹⁴⁾ nemeckých inštitúcií pre zákonné poistenie proti nehode a v súvislosti s prevenciou poskytuje informácie o asi 7000 látkach. Tento systém je napojený na databázu expozícií (vystavení) (DOK-MEGA) ⁽¹⁵⁾ a databázu bezpečnostných kariet (ISI) ⁽¹⁶⁾ zabezpečujúcu napojenie na viac ako 410 000 bezpečnostných kariet od 200 výrobcov. Okrem toho je doplnený databázou vlastností spalovania a explózií (Gestis-Dust-Ex) ⁽¹⁷⁾ z viac ako 4000 vzoriek prachu z väčšiny priemyselných odvetví.

Medzinárodné chemické bezpečnostné karty (ICSCs) ⁽¹⁸⁾ vytvorené troma spolupracujúcimi medzinárodnými organizáciami: Enviromentálnym programom v rámci OSN (UNEP), Medzinárodnou organizáciou práce (ILO) a Svetovou zdravotníckou organizáciou (WHO), v kontexte spolupráce s Komisiou Európskych spoločností, ponúkajú informácie o viac než 1200 látkach. ICSC karta sumarizuje hlavné zdravotné a bezpečnostné informácie o chemikáliách, ktoré používajú zamestnanci a zamestnávateľa vo výrobnom procese. Tieto karty sú k dispozícii aj v iných jazykoch.

⁽¹²⁾ <http://europa.eu.int/comm/enterprise/chemicals/sds/sdsdir.htm>

⁽¹³⁾ <http://www.coshh-essentials.org.uk>

⁽¹⁴⁾ <http://www.hvbg.de/bia/gestis-database>

⁽¹⁵⁾ <http://www.hvbg.de/bia/fac/mega/mega.htm>

⁽¹⁶⁾ <http://www.hvbg.de/bia/fac/isi/isi.htm>

⁽¹⁷⁾ <http://www.hvbg.de/bia/fac/exp/lexple.htm>

⁽¹⁸⁾ <http://www.ilo.org/public/english/protectio/safework/cis/products/icsc/>

Ďalšie informácie

Ďalšie príklady úspešnej výmeny informácií a iné informačné listy, ako tieto série o nebezpečných látkach, sú tiež k dispozícii na <http://osha.eu.int/ew/2003>. Tento zdroj je neustále aktualizovaný a stále sa vyvíja.

Medzinárodná organizácia práce (ILO) vytvorila modul inštrukcií pre zdravotné a bezpečnostné výbory o tom, ako komunikovať o otázkach bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci, vrátane chemických rizík na pracoviskách, medzi zamestnancami a zamestnávateľom. Tento modul je bezplatne k dispozícii na:

<http://www.itcilo.it/english/actrav/telearn/osh/com/comain.htm>

Kontrolný zoznam ohľadne informácií pre zamestnancov

Viete:

- ✓ O zisteniach z hodnotenia rizík vypracovaného Vaším zamestnávateľom?
- ✓ Akým rizikám ste vystavený?
- ✓ Aké môžu mať na Vás účinky?
- ✓ Čo musíte urobiť aby ste Vy a ostatní boli v bezpečí (t.j. ako by dané riziká mali byť kontrolované)?
- ✓ Ako kontrolovať a zistiť keď niečo nie je v poriadku a koho informovať?
- ✓ O výsledkoch monitoringu expozícií (vystavení) alebo výsledkoch lekárskeho dohľadu?
- ✓ O preventívnych opatreniach, ktoré sa majú robiť počas údržbárskych prác?
- ✓ O prvej pomoci a o postupe pri havárii?

Kontrolný zoznam dobrej komunikácie medzi zamestnávateľom a zamestnancami

- ✓ Existuje zoznam nebezpečných látok používaných alebo vyrábaných na každom pracovisku?
- ✓ Existuje bezpečnostná karta, ktorá je ľahko dostupná, pre každú používanú klasifikovanú chemikáliu?
- ✓ Sú informácie z bezpečnostnej karty uplatnené v inštrukciách na pracovisku, ktoré poskytujú praktické rady o tom, ako zaobchádzať s danými látkami pri každodennej praxi?
- ✓ Je každá nádoba s nebezpečnou látkou (napríklad sudy, fľaše, uskladňovacie nádrže, atď.) označená identifikáciou daného výrobku a primeraným upozornením na nebezpečie v súvislosti s fyzickými (napríklad nebezpečenstvo výbuchu) a zdravotnými rizikami?
- ✓ Urobilo sa hodnotenie rizík a boli jeho výsledky zverejnené?
- ✓ Pýta sa niekto všetkých zamestnancov pravidelne na ich potenciálne zdravotné a bezpečnostné riziká?
- ✓ Sú všetky dôležité informácie, inštrukcie a školenia o nebezpečných látkach dostupné na danom pracovisku poskytnuté pracovníkom, vrátane predbežných opatrení, ktoré by sa mali uskutočniť na ich ochranu a tiež na ochranu iných pracovníkov?
- ✓ Vedia všetci zamestnanci:
  - ✓ ako úplne a vhodne použiť všetky kontrolné opatrenia, ktoré sú k dispozícii?
  - ✓ komu by mali podať správu o problémoch a chybách v súvislosti s akýmkoľvek kontrolným opatrením?
  - ✓ čo by mali robiť v prípade nehody, incidentu alebo havárie v súvislosti s nebezpečnými látkami?